

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

નવી મોગા ટ્રાન્સપોર્ટ કંપની, તેના માલિક કૃષ્ણલાલ ઝાનવાર દ્વારા

વિરુદ્ધ

યુનાઇટેડ ઇન્ડિયા ઇન્શ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ અને અન્ય

એપ્રિલ ૨૩, ૨૦૦૪

[ડોરેસ્વામી રાજુ અને અરિજીત પાસાયત, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮-કલમ ૨૦-સિવિલ કોર્ટનો અધિકારક્ષેત્ર-અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી એકથી વધુ અદાલતો-કરાર હેઠળ પક્ષો દ્વારા એક અદાલતમાં અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા-માન્યતાની-ધારણા:કરાર દ્વારા પક્ષો એક અદાલતમાં અધિકારક્ષેત્રને મર્યાદિત કરી શકે છે-જો કે, કરાર દ્વારા પક્ષો અદાલતને અધિકારક્ષેત્ર આપી શકતા નથી જે અન્યથા અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતું નથી-કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨.

પ્રતિવાદી નંબર ૧-વાદી નંબર ૧ એ વાદી નંબર ૨ ને પહોંચાડવા માટે અમુક માલના બરનાલા પરિવહન માટે અપીલકર્તા-પ્રતિવાદીને રોક્યા હતા, જ્યાં તે ડિલિવરી પહેલાં આગને કારણે નાશ પામ્યો હતો.પ્રતિવાદી નંબર ૧એ નુકસાની માટે વાદી નંબર ૨ સાથે દાવાનું સમાધાન કર્યા પછી, અપીલકર્તા સામે અદાલતમાં વળતરનો દાવો કરતો દાવો દાખલ કર્યો હતો જ્યાં કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થયું હતું.અપીલકર્તાએ એવી દલીલ કરી હતી કે જે અદાલતમાં કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થયું છે, તેને કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી કારણ કે માલની નોંધમાં ખાસ કરીને તે અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર દર્શાવવામાં આવ્યો છે જ્યાં મુખ્ય કાર્યાલય આવેલું છે એટલે કે ઉદયપુર અને અન્ય તમામ અદાલતોના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખવામાં આવ્યું છે.

ટ્રાયલ કોર્ટે અરજી સ્વીકારી ન હતી.અપીલમાં ફર્સ્ટ એપેલેટ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને ઉથલાવી દીધો હતો.ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને પુનઃસ્થાપિત કર્યો.

આ અદાલતમાં અપીલમાં અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે માલની નોંધમાં દર્શાવેલ સ્થળ સિવાય અન્ય કોઈ સ્થળે અદાલતમાં આ કેસની સુનાવણી થઈ શકી ન હોત કારણ કે એક સમજૂતી દ્વારા પક્ષકારોએ ચોક્કસ અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર નક્કી કર્યો હતો અને અન્ય અદાલતોના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખ્યું હતું.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧. જ્યાં બે કે તેથી વધુ અદાલતો, સી. પી. સી. ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ, દાવો અથવા કાર્યવાહીની સુનાવણી કરવા માટે હોય, ત્યાં પક્ષો વચ્ચેની સમજૂતી કે તેમની વચ્ચેના વિવાદની ન્યાયિક ઇન્સાફી કાર્યવાહી આવી કોઈપણ અદાલતમાં કરવામાં આવશે, તે જાહેર નીતિની વિરુદ્ધ નથી અને કોઈ પણ રીતે કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ની કલમ ૨૮નું ઉલ્લંઘન કરતું નથી.તેથી, જો આપેલ કેસની હકીકતો પર એક કરતાં વધુ કોર્ટનો અધિકારક્ષેત્ર હોય, તો પક્ષો તેમની સંમતિ દ્વારા અધિકારક્ષેત્રને બે અદાલતોમાંથી એક સુધી મર્યાદિત કરી શકે છે.પરંતુ કરાર દ્વારા પક્ષો કોઈ બાબત સાથે વ્યવહાર કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર આપી શકતા નથી.વિવાદોનો નિર્ણય લેવા માટે બે સક્ષમ અદાલતોમાંથી કોઈપણ એકની પસંદગી કરવા માટે પક્ષકારો માટે તે ખુલ્લું છે.એકવાર પક્ષો પોતાને આ રીતે બાંધે છે, તે તેમના માટે અલગ અધિકારક્ષેત્ર પસંદ કરવા માટે ખુલ્લું નથી.પ્રથમ અપીલીય અદાલતના આદેશને ઉથલાવી દેવામાં ઉચ્ચ અદાલત ન્યાયી ન હતી.તે એવો કેસ નથી કે જ્યાં પસંદ કરેલી અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર ન હોય.

હાકમ સિંહ વિરુદ્ધ મિસ ગેમોન (ઇન્ડિયા) લિમિટેડ, AIR (૧૯૭૧) SC ૭૪૦ અને મિસ શ્રીરામ સિટી યુનિયન ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ રામા મિશ્રા, AIR (૨૦૦૨) SC ૨૪૦૨ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૨. અન્ય અદાલતોને બાકાત રાખવાના પ્રશ્નના સંદર્ભમાં, પક્ષકારોના ઇરાદાને કોઈ ચોક્કસ અદાલતના સંદર્ભમાં "માત્ર", "એકલા", "વિશિષ્ટ" અને તેના જેવા અભિવ્યક્તિઓના ઉપયોગમાંથી દૂર કરી શકાય છે.પરંતુ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખવાનો ઇરાદો સ્પષ્ટ, અસંદિગ્ધ, સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ શબ્દોમાં પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ.આવા કિસ્સામાં કરારની સ્વીકૃત ધારણાઓ જ પક્ષોને બંધનકર્તા રહેશે.પ્રથમ અપીલીય અદાલતે એવું કહીને ન્યાયી ઠેરવ્યું હતું કે તે માત્ર ઉદયપુરની અદાલત છે જેને દાવાની સુનાવણી કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.

પટેલ રોડવેઝ લિમિટેડ, બોમ્બે વિરુદ્ધ પ્રસાદ ટ્રેડિંગ કંપની, [૧૯૯૧] જ એસસીસી ૨૭૦ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૨૬૪૫/૨૦૦૪.

સી. આર. નંબર ૪૬૦૨/૨૦૦૦ માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ૧૭/૦૨/૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફથી શિવ સાગર તિવારી, યુ. બી. ચૌરસિયા, માલકિન મણિ મિત્તલ અને પ્રવીણ પાંડે.

પ્રતિવાદીઓ માટે સિલદિર કુમાર ગુપ્તા, કે. કે. ગુપ્તા (એન. પી.) અને એમ. કે. દુઆ.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ અરિજીત પાસાયત દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.
પરવાનગી મંજૂર.

આ અપીલમાં, જે એકમાત્ર પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે શું ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો નિષ્કર્ષ કે બમાલા ખાતેની સિવિલ કોર્ટને પ્રતિવાદી નંબર ૧-યુનાઇટેડ ઇન્ડિયા ઇન્શ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ (ત્યારબાદ 'વાદી નંબર ૧' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) અને માલવા કોટન સ્પિનિંગ મિલ્સ લિમિટેડ (ત્યારબાદ 'વાદી નંબર ૨' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા દાવાની ઇન્સાફી કાર્યવાહી ચલાવવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો તે સાચો છે કે નહીં. જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો હતો કે બમાલા કોર્ટનો અધિકારક્ષેત્ર છે, ત્યારે પ્રથમ અપીલ કોર્ટે અન્યથા ચુકાદો આપ્યો હતો. સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ (ટૂંકમાં 'સી. પી. સી.') ની કલમ ૧૧૫ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવેલા પુનરાવર્તનને સ્વીકારીને ઉચ્ચ અદાલતે વિવાદિત ચુકાદા દ્વારા ચુકાદો આપ્યો હતો કે ટ્રાયલ કોર્ટનો મત સાચો છે.

વિવાદ નીચેની પૃષ્ઠભૂમિમાં ઊભો થયો હતો.

વાદી નંબર ૨ એ કેટલીક વસ્તુઓ ખરીદી હતી જે ૨૯ ગાંસડીઓમાં બુક કરવામાં આવી હતી. વર્તમાન અપીલકર્તા (પ્રતિવાદી નંબર ૧) ન્યૂ મોગા ટ્રાન્સપોર્ટ કંપની પાસે બમાલા પરિવહન માટે સામગ્રી બુક કરવામાં આવી હતી. માલ ટ્રક નંબર HYN ૬૯૭૩ માં ભરવામાં આવ્યો હતો. આ માલ વાદી

નંબર ૨ની ફેક્ટરી નજીક ૨૩/૦૫/૧૯૯૩ પર સવારે ૯:૩૦ વાગ્યે બમાલા પહોંચ્યો હતો.કથિત રીતે વીજળીના શોર્ટ સર્કિટને કારણે લાગેલી આગને કારણે સમગ્ર સામગ્રીનો નાશ થયો હતો.વાદી નંબર ૨એ દાવો કર્યો હતો કે તેને નુકસાન થયું છે અને તેણે વર્તમાન અપીલકર્તા એટલે કે પ્રતિવાદી નંબર ૧ સામે રૂપિયા ૫,૧૦,૦૦૦ નો દાવો કર્યો હતો.કારણ કે કંઈપણ ચૂકવવામાં આવ્યું ન હતું અને અપીલકર્તા (પ્રતિવાદી નંબર ૧) દ્વારા માત્ર માલનું બિન-વિતરણ પ્રમાણપત્ર જારી કરવામાં આવ્યું હતું, પ્રતિવાદી નંબર ૧ (વાદી નંબર ૧) એ સર્વેક્ષકના અહેવાલના આધારે ૪,૬૩,૫૧૬ રૂપિયાની રકમ માટે દાવાનું સમાધાન કર્યું હતું અને રકમ વાદી નંબર ૨ ને ચૂકવવામાં આવી હતી અને યોગ્ય રસીદ મેળવવામાં આવી હતી.વાદી નંબર ૨ એ રકમની પ્રાપ્તિ પર પ્રતિવાદી નંબર ૧ એટલે કે વર્તમાન અપીલકર્તા પાસેથી વળતરનો દાવો કરનાર વાદી નંબર ૧ ની તરફેણમાં તમામ અધિકારો સોંપવા, ત્યજી દેવા અને સ્થાનાંતરિત કરવા માટે સબ્રોગેશન-કમ-સ્પેશિયલ પાવર ઓફ એટર્નીનો પત્ર ચલાવ્યો હતો.દાવામાં વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા અન્ય બાબતોની સાથે એક ચોક્કસ અરજી લેવામાં આવી હતી કે બમાલા ખાતેની અદાલતને દાવાની કાર્યવાહી કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.માલની નોંધના સંદર્ભમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ઉદયપુરની અદાલતને જ આ બાબત સાથે વ્યવહાર કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.માલની નોંધમાં એવું સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે ન્યાયક્ષેત્ર ધરાવતી અદાલત ઉદયપુરમાં આવેલી હતી.ઉપર નોંધ્યા મુજબ, ટ્રાયલ કોર્ટે એવી અરજી સ્વીકારી ન હતી કે

માત્ર ઉદયપુરની અદાલતનો જ અધિકારક્ષેત્ર છે.પરંતુ અપીલમાં, પ્રથમ અપીલ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને ઉથલાવી દીધો હતો.વિવાદિત ચુકાદા દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને પુનઃસ્થાપિત કર્યો અને ચુકાદો આપ્યો કે વાદી રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે અને બમાલા ખાતેની અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર છે.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તા (પ્રતિવાદી નંબર ૧) ના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે એ હકીકતની સ્પષ્ટપણે અવગણના કરી છે કે એક કરાર દ્વારા પક્ષકારોએ ચોક્કસ અદાલતને અદાલત તરીકે નક્કી કરી છે જે દાવાની સુનાવણી કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે.કોઈ પણ વાજબી કારણ અથવા આધાર વિના ઉચ્ચ અદાલતે પ્રથમ અપીલ અદાલતના નિર્ણયને ઉથલાવી દીધો હતો.

નિર્વિવાદપણે, માલની નોંધમાં તે નીચે મુજબ જણાવવામાં આવ્યું હતું:

“મુખ્ય કાર્યાલય શહેરની અદાલત પરિવહન માટે સોંપવામાં આવેલા માલ પર માલ હેઠળ ઉદ્ભવતા તમામ દાવાઓ અને બાબતોના સંદર્ભમાં જ અધિકારક્ષેત્ર હશે.”

વધુમાં, માલની નોંધની ટોચ પર ઉદયપુર કોર્ટનું અધિકારક્ષેત્ર નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવ્યું છે.માલની નોંધમાં ઉપરોક્ત સંકેતના સંદર્ભમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે જણાવ્યું હતું કે પસંદ કરેલી અદાલતો સિવાયની અદાલતોને સ્પષ્ટ રીતે

બાકાત રાખવામાં આવી છે અને તેથી, દાવો અન્ય કોઈ જગ્યાએ દાખલ કરી શકાયો ન હોત.કમનસીબે, ઉચ્ચ અદાલતે તેના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વાસ્તવિક સ્થિતિની પ્રશંસા કરી ન હતી કે બર્નાલા ખાતેની અદાલતને સામાન્ય રીતે અધિકારક્ષેત્ર મળ્યું હોત.માલની નોંધમાં સમાવિષ્ટ બાકાત કલમ અને માલની નોંધમાં ચોક્કસ સંકેતને કારણે કે માત્ર ઉદયપુર અદાલતનો જ અધિકારક્ષેત્ર છે, ઉચ્ચ અદાલત તેના નિષ્કર્ષમાં ન્યાયી ન હતી.

પ્રતિવાદી નંબર ૧ (વાદી નંબર ૧) વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે માલની નોંધ સ્પષ્ટ નહોતી અને માલની નોંધમાં શું કહેવામાં આવ્યું હતું, તે હતું કે "મુખ્ય કાર્યાલય શહેરની અદાલત પરિવહન માટે સોંપવામાં આવેલા માલ પર માલ હેઠળ ઉદ્ભવતા તમામ દાવાઓ અને બાબતોના સંદર્ભમાં જ અધિકારક્ષેત્ર હશે".જોકે પક્ષકારો સમજૂતી દ્વારા અધિકારક્ષેત્રને અન્ય અદાલતો સાથે ન્યાયક્ષેત્ર ધરાવતી અદાલત સુધી મર્યાદિત કરી શકે છે, તેમ છતાં અધિકારક્ષેત્રને લગતા અદાલતના અસ્પષ્ટ સંકેતને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉચ્ચ અદાલતે યોગ્ય રીતે દખલ કરી છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આવી તકનીકી અરજીઓના આધારે આ મામલાની કાર્યવાહીમાં નોંધપાત્ર વિલંબ થયો છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટને એવું માનવા માટે વાજબી ઠેરવવામાં આવ્યા હતા કે બર્નાલાની અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર હતો.દાવાના હેતુને નિષ્ફળ બનાવવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૧ (અહીં અપીલકર્તા) દ્વારા ખૂબ જ તકનીકી અરજી રજૂ કરવામાં આવી હતી.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે માલની નોંધ

મુખ્ય કાર્યાલય ક્યાં હતું તે સ્પષ્ટ કર્યા વિના મુખ્ય કાર્યાલયનો ઉલ્લેખ કરે છે.અસ્પષ્ટ સંકેતને ધ્યાનમાં રાખીને એવું ન કહી શકાય કે કરાર દ્વારા પક્ષકારોએ એક અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખ્યું છે.તેથી, તે જાણવું શક્ય નથી કે માલની નોંધમાં કલમ ૧૬માં ઉલ્લેખિત અદાલત અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી કોઈ ચોક્કસ અદાલતનો ઉલ્લેખ કરે છે કે અધિકારક્ષેત્ર સાથે અસંબંધ હતી.

આ અદાલત દ્વારા અનેક પ્રસંગોએ આવા જ પ્રશ્નની સુનાવણી કરવામાં આવી છે.

સીપીસીની કલમ ૨૦ નીચે મુજબ જોવામાં આવે તો,

“જ્યાં પ્રતિવાદીઓ રહે છે અથવા કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થાય છે ત્યાં સ્થાપિત કરવાના અન્ય દાવાઓ.ઉપરોક્ત મર્યાદાઓને આધિન, દરેક દાવો એવા ન્યાયાલયમાં દાખલ કરવામાં આવશે કે જેની સ્થાનિક હદમાં અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતુ હોય –

((ક) પ્રતિવાદી, અથવા દરેક પ્રતિવાદી જ્યાં એક કરતાં વધુ હોય, દાવો શરૂ થાય તે સમયે, વાસ્તવમાં અને સ્પેરછાએ રહે છે, અથવા વ્યવસાય કરે છે, અથવા વ્યક્તિગત રીતે લાભ માટે કામ કરે છે; અથવા

(બી) પ્રતિવાદીઓમાંથી કોઈ પણ, જ્યાં દાવાની શરૂઆતના સમયે એક કરતાં વધુ હોય, ત્યાં વાસ્તવમાં અને સ્પેરછાએ રહે છે, અથવા વ્યવસાય

કરે છે, અથવા વ્યક્તિગત રીતે લાભ માટે કામ કરે છે, જો કે આવા કિસ્સામાં કાં તો કોર્ટની રજા આપવામાં આવે છે, અથવા પ્રતિવાદીઓ કે જેઓ રહેતા નથી, અથવા વ્યવસાય કરતા નથી, અથવા વ્યક્તિગત રીતે લાભ માટે કામ કરે છે, ઉપરોક્ત સંસ્થાઓમાં સંમત થાય છે; અથવા

(સી) ક્રિયાનું કારણ, સંપૂર્ણ અથવા આંશિક રીતે, ઉદભવે છે.

(સમજૂતી)–કોર્પોરેશન (ભારત) માં તેની એકમાત્ર અથવા મુખ્ય કચેરીમાં અથવા, જ્યાં તેની ગૌણ કચેરી પણ હોય તેવા કોઈપણ સ્થળે ઊભી થતી કાર્યવાહીના કોઈ પણ કારણના સંદર્ભમાં, આવા સ્થળે વ્યવસાય કરે છે તેવું માનવામાં આવશે.”

સામાન્ય રીતે, કલમ (એ) થી (સી) હેઠળ વાદી પાસે સ્થળની પસંદગી હતી અને તેને પ્રતિવાદીના રહેઠાણ અથવા વ્યવસાયના સ્થળે જવા માટે દબાણ કરી શકાતું નથી અને જ્યાં કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થાય ત્યાં દાવો દાખલ કરી શકે છે.જો પ્રતિવાદી કોઈ જગ્યાએ મુકદ્દમામાં ખેંચાઈ જવાથી સુરક્ષિત રહેવાની ઇચ્છા રાખે છે કારણ કે ત્યાં કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થાય છે, તો તે બાકાત કલમ દ્વારા આવી પરિસ્થિતિમાંથી પોતાને બચાવી શકે છે.જોકે, સ્પષ્ટીકરણનો સ્પષ્ટ ઇરાદો એ છે કે જ્યાં કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થાય છે તે સ્થળે કોર્પોરેશનની ગૌણ કચેરી હોય, ત્યાં એવું કહેતા સાંભળી શકાતા નથી કે તેના પર ત્યાં દાવો કરી શકાતો નથી કારણ કે તે તે સ્થળે વ્યવસાય કરતું નથી.કલમ ૨૦ ની કલમો

(એ) અને (બી) અન્ય બાબતોની સાથે સ્થાનિક મર્યાદાની અંદરની અદાલતનો સંદર્ભ આપે છે, જેના અધિકારક્ષેત્રમાં પ્રતિવાદી અન્ય બાબતોની સાથે "વ્યવસાય કરે છે".બીજી બાજુ કલમ (સી) એ સ્થાનિક મર્યાદાની અંદરની અદાલતનો ઉલ્લેખ કરે છે, જેના અધિકારક્ષેત્રમાં કાર્યવાહીનું કારણ સંપૂર્ણપણે અથવા આંશિક રીતે ઊભું થાય છે.

કલમ ૨૦ સી. પી. સી. ના સ્પષ્ટીકરણના સાદા વાંચન પર તે સ્પષ્ટ છે કે સ્પષ્ટીકરણમાં બે ભાગોનો સમાવેશ થાય છે, (i) શબ્દની પહેલાં અથવા "ભારતમાં કાર્યાલય" અને "સંદર્ભમાં" શબ્દો વચ્ચે દેખાય છે અને બીજું તે પછી.આ સમજૂતી પ્રતિવાદીને લાગુ પડે છે જે એક કોર્પોરેશન છે જે શબ્દમાં કંપનીનો પણ સમાવેશ થાય છે.સ્પષ્ટીકરણનો પ્રથમ ભાગ માત્ર એવા નિગમને જ લાગુ પડે છે કે જેની એકમાત્ર અથવા મુખ્ય કચેરી કોઈ ચોક્કસ સ્થળે હોય.તે ઘટનામાં, જે અદાલતના અધિકારક્ષેત્રમાં કંપનીનું એકમાત્ર અથવા મુખ્ય કાર્યાલય સ્થિત છે, તેને પણ અધિકારક્ષેત્ર હશે, કારણ કે જો પ્રતિવાદી ખરેખર તે સ્થળે વ્યવસાય કરતો ન હોય તો પણ, તે સ્પષ્ટીકરણ દ્વારા બનાવવામાં આવેલી કલ્પનાને કારણે તે સ્થળે વ્યવસાય ચાલુ રાખતો હોવાનું માનવામાં આવશે.સ્પષ્ટીકરણનો છેલ્લો ભાગ એવા કેસની કાળજી લે છે જ્યાં પ્રતિવાદી પાસે એકમાત્ર હોદ્દો નથી પરંતુ એક જગ્યાએ મુખ્ય હોદ્દો છે અને બીજામાં ગૌણ હોદ્દો પણ છે.સ્પષ્ટીકરણમાં દેખાતી અભિવ્યક્તિ "આવા સ્થળે" અને શબ્દ "અથવા" જે અસંવેદનશીલ છે, તે સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે જો કેસ સ્પષ્ટીકરણના

પછીના ભાગમાં આવે છે, તો તે અદાલત નથી કે જેના અધિકારક્ષેત્રમાં પ્રતિવાદીનું મુખ્ય કાર્યાલય સ્થિત છે, પરંતુ તે અદાલત કે જેના અધિકારક્ષેત્રમાં તે એક ગૌણ કાર્યાલય ધરાવે છે જે "જ્યાં તેની ગૌણ કાર્યાલય પણ હોય ત્યાં ઉદ્ભવતા કાર્યવાહીના કોઈપણ કારણના સંદર્ભમાં" અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે.

૧૯૭૬માં સી. પી. સી. દ્વારા કરવામાં આવેલા સુધારા પહેલા કલમ ૨૦માં બે સમજૂતીઓ હતી જેમાં સમજૂતી I અને II હતા. સુધારા અધિનિયમ દ્વારા, સમજૂતી I ને બાકાત રાખવામાં આવ્યું હતું અને સમજૂતી II ને વર્તમાન સમજૂતી તરીકે ફરીથી ક્રમાંકિત કરવામાં આવ્યું હતું. જે સમજૂતી અવગણવામાં આવી હતી તે નીચે મુજબ છે:

સમજૂતી I—જ્યાં કોઈ વ્યક્તિ એક જગ્યાએ કાયમી રહેઠાણ ધરાવે છે અને બીજી જગ્યાએ કામચલાઉ રહેઠાણ પણ ધરાવે છે, ત્યાં તે જ્યાં કામચલાઉ રહેઠાણ ધરાવે છે તે સ્થળે ઉદ્ભવતા કોઈપણ કાર્યવાહીના કારણના સંદર્ભમાં તે બંને સ્થળોએ રહેઠાણ કરતો હોવાનું ગણાશે."

આ સમજૂતી પ્રતિવાદીના રહેઠાણના સ્થળના કેસ સાથે વ્યવહાર કરે છે અને એક જગ્યાએ કાયમી રહેઠાણ ધરાવતી અને બીજી જગ્યાએ કામચલાઉ રહેઠાણ ધરાવતી વ્યક્તિના સંદર્ભમાં જોગવાઈ કરે છે કે આવી વ્યક્તિ જ્યાં તે કામચલાઉ રહેઠાણ ધરાવે છે તે સ્થળે ઉદ્ભવતા કાર્યવાહીના કોઈપણ કારણના સંદર્ભમાં બંને સ્થળોએ રહેઠાણ કરતી હોવાનું માનવામાં આવશે. બીજી બાજુ

સમજૂતી II માં વપરાયેલી ભાષા જે વર્તમાન સમજૂતી છે, તે સંપૂર્ણપણે અલગ હતી.જો એવો ઇરાદો હોત કે જો કોઈ નિગમની મુખ્ય કચેરી એક જગ્યાએ અને ગૌણ કચેરી બીજી જગ્યાએ હોત અને કાર્યવાહીનું કારણ તે સ્થળ પર ઊભું થયું હોત જ્યાં તેની ગૌણ કચેરી હતી, તો તે બંને સ્થળોએ વ્યવસાય કરતી હોવાનું માનવામાં આવશે, સમજૂતી II માં વપરાયેલી ભાષા સમજૂતી I જેવી જ હોત જે એક જગ્યાએ કાયમી રહેઠાણ અને બીજી જગ્યાએ કામચલાઉ રહેઠાણ ધરાવતી વ્યક્તિના કેસ સાથે વ્યવહાર કરતી હતી.

ઉપરોક્ત સ્થિતિ પટેલ રોડવેઝ લિમિટેડ, બોમ્બે વિરુદ્ધ પ્રસાદ ટ્રેડિંગ કંપની, [૧૯૯૧] ૪ એસસીસી ૨૭૦ માં નોંધવામાં આવી હતી.

ઘણા બધા ચુકાદાઓ દ્વારા એવું માનવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં બે કે તેથી વધુ અદાલતો, સી. પી. સી. ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ, દાવો અથવા કાર્યવાહીની સુનાવણી કરે છે, ત્યાં પક્ષો વચ્ચેની સમજૂતી કે તેમની વચ્ચેના વિવાદની સુનાવણી આવી કોઈપણ અદાલતમાં કરવામાં આવશે, તે જાહેર નીતિની વિરુદ્ધ નથી અને કોઈ પણ રીતે ભારતીય કરાર અધિનિયમ, ૧૮૭૨ની કલમ ૨૮નું ઉલ્લંઘન કરતું નથી.તેથી, જો આપેલ કેસની હકીકતો પર એક કરતાં વધુ કોર્ટનો અધિકારક્ષેત્ર હોય, તો પક્ષો તેમની સંમતિ દ્વારા અધિકારક્ષેત્રને બે અદાલતોમાંથી એક સુધી મર્યાદિત કરી શકે છે.પરંતુ કરાર દ્વારા પક્ષો અદાલતને અધિકારક્ષેત્ર આપી શકતા નથી જે અન્યથા કોઈ બાબત સાથે વ્યવહાર કરવા માટે અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતું નથી.(હાકમ સિંહ વિરુદ્ધ મિસ ગેમોન (ઇન્ડિયા))

લિમિટેડ, AIR (૧૯૭૧) SC ૭૪૦ અને મિસ શ્રીરામ સિટી યુનિયન ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ વિરુદ્ધ રામા મિશ્રા, AIR (૨૦૦૨) SC ૨૪૦૨ જુઓ.

ઉપરોક્ત તથ્યાત્મક પૃષ્ઠભૂમિમાં, કેસની હકીકતો પર ધ્યાન આપવું પડશે.

જો તે માત્ર માલની નોંધમાં સૂચવવામાં આવ્યું હોત તો મુખ્ય કાર્યાલય શહેરની અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર હતો, તો સ્થળનું પરિણામ શું હશે તેના ચોક્કસ સંકેતની ગેરહાજરીમાં, અમે હાલમાં ચિંતિત નથી, ખાસ કરીને જ્યારે માલની નોંધમાં જ સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે માત્ર ઉદયપુરની અદાલતનો જ અધિકારક્ષેત્ર હતો.

આ અદાલતે હુકમ સિંહના કેસ (ઉપરોક્ત) નો ઉલ્લેખ કરતા શ્રીરામના કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિરીક્ષણ કર્યું હતું તેમ અદાલતોના અધિકારક્ષેત્રને અસર કરતી સમજૂતી અમાન્ય નથી. વિવાદોનો નિર્ણય લેવા માટે બે સક્ષમ અદાલતોમાંથી કોઈપણ એકની પસંદગી કરવા માટે પક્ષકારો માટે તે ખુલ્લું છે. એકવાર પક્ષો પોતાને આ રીતે બાંધે છે, તે તેમના માટે અલગ અધિકારક્ષેત્ર પસંદ કરવા માટે ખુલ્લું નથી.

વાસ્તવિક અને કાનૂની સ્થિતિ હોવા ઉપરાંત, અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એ છે કે ઉચ્ચ અદાલત પ્રથમ અપીલ અદાલતના આદેશને ખતેલ પહોંચાડવામાં ન્યાયી

ન હતી.તે એવો કેસ નથી કે જ્યાં પસંદ કરેલી અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર ન હોય.તેથી, એકમાત્ર પ્રશ્ન અન્ય અદાલતોને બાકાત રાખવા સાથે સંબંધિત છે.

પક્ષકારોના ઇરાદાને કોઈ ચોક્કસ અદાલતના સંદર્ભમાં "માત્ર", "એકલા", "વિશિષ્ટ" અને તેના જેવા અભિવ્યક્તિઓના ઉપયોગમાંથી દૂર કરી શકાય છે.પરંતુ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખવાનો ઇરાદો સ્પષ્ટ, અસંદિગ્ધ, સ્પષ્ટ અને ચોક્કસ શબ્દોમાં પ્રતિબિંબિત થવો જોઈએ.આવા કિસ્સામાં કરારની સ્વીકૃત ધારણાઓ જ પક્ષોને બંધનકર્તા રહેશે.પ્રથમ અપીલીય અદાલતે એવું કહીને ન્યાયી ઠેરવ્યું હતું કે તે માત્ર ઉદયપુરની અદાલત છે જેને દાવાની સુનાવણી કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર છે.ઉચ્ચ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને ઉલટાવતી વખતે સંબંધિત પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખ્યા ન હતા.તદનુસાર, અમે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટના ચુકાદાને પુનઃસ્થાપિત કરીએ છીએ.બર્નાલા ખાતેની અદાલત તેની સીલ હેઠળ યોગ્ય સમર્થન સાથે વાદી નંબર ૧ (પ્રતિવાદી નંબર ૧) ને ફરિયાદ પરત કરશે જે તેને ઉદયપુર ખાતેની યોગ્ય અદાલત સમક્ષ વળતરની આવી સમર્થનની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળાની અંદર રજૂ કરશે.જો આવું કરવામાં આવે તો, મર્યાદાનો પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવશે નહીં અને દાવો કાયદા અનુસાર તેના પોતાના ગુણદોષ પર નક્કી કરવામાં આવશે.અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.કોઈ ખર્ચ નહીં.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.